

VAI TRÒ CỦA GIA ĐÌNH TRONG VIỆC ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA CHO SINH VIÊN

Hoàng Thị Thu Hương
Khoa Ngoại ngữ, Trường Đại học Công nghệ Đồng Nai

Tóm tắt: Trong bối cảnh toàn cầu hóa và chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ, sinh viên – lực lượng trí thức trẻ – đang đứng trước nhiều cơ hội nhưng cũng không ít thách thức trong việc hình thành và phát triển hệ giá trị văn hóa cá nhân. Gia đình, với tư cách là môi trường xã hội hóa đầu tiên và lâu dài nhất, giữ vai trò quan trọng trong việc định hướng nhận thức, thái độ và hành vi văn hóa của sinh viên. Nghiên cứu này nhằm phân tích vai trò của gia đình trong việc định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên, làm rõ các phương thức tác động cũng như những biến đổi trong bối cảnh hiện đại. Bằng phương pháp phân tích tài liệu kết hợp với tổng hợp lý luận, bài viết chỉ ra rằng gia đình không chỉ truyền thụ các giá trị truyền thống mà còn là cầu nối giúp sinh viên thích nghi với những giá trị mới. Tuy nhiên, sự thay đổi trong cấu trúc gia đình, áp lực kinh tế và ảnh hưởng của công nghệ đang làm suy giảm vai trò này. Từ đó, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy vai trò của gia đình trong việc giáo dục giá trị văn hóa cho sinh viên trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: gia đình, giá trị văn hóa, sinh viên, giáo dục gia đình, toàn cầu hóa.

THE ROLE OF THE FAMILY IN ORIENTING CULTURAL VALUES FOR STUDENTS

Abstract: In the context of rapid globalization and digital transformation, students—as the young intellectual force—are facing numerous opportunities as well as significant challenges in forming and developing their personal cultural value systems. The family, as the first and most enduring environment of socialization, plays a crucial role in shaping students' cultural awareness, attitudes, and behaviors. This study aims to analyze the role of the family in orienting cultural values for students, clarifying the modes of influence as well as the transformations occurring in the modern context. By employing document analysis combined with theoretical synthesis, the study indicates that the family not only transmits traditional values but also serves as a bridge helping students adapt to new values. However, changes in family structure, economic pressures, and the influence of technology are gradually diminishing this role. Based on these findings, the study proposes several solutions to enhance the role of the family in educating cultural values for students in the current context.

Keywords: family, cultural values, students, family education, globalization.

Nhận bài: 10/02/2026

Phản biện: 13/03/2026

Duyệt đăng: 18/03/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong quá trình phát triển của mỗi cá nhân, gia đình luôn được xem là môi trường giáo dục đầu tiên và có ảnh hưởng lâu dài nhất. Đối với sinh viên – những người đang trong giai đoạn chuyển tiếp từ tuổi vị thành niên sang trưởng thành – vai trò của gia đình càng trở nên quan trọng trong việc định hình hệ giá trị và bản sắc văn hóa.

Giá trị văn hóa không chỉ là những chuẩn mực định hướng hành vi mà còn là nền tảng để cá nhân nhận thức về bản thân và xã hội. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và sự bùng nổ của công nghệ thông tin, sinh viên ngày nay có điều kiện tiếp cận với nhiều hệ giá trị khác nhau, từ truyền thống đến hiện đại, từ trong nước đến quốc tế. Điều này tạo ra sự đa dạng nhưng cũng dẫn đến những xung đột giá trị, khiến việc định hướng trở nên phức tạp hơn.

Thực tế cho thấy, nhiều sinh viên có biểu hiện lệch chuẩn trong lối sống, thiếu định hướng rõ ràng về giá trị, hoặc bị ảnh hưởng mạnh bởi các trào lưu văn hóa ngoại lai. Trong bối cảnh đó, gia đình không chỉ giữ vai trò truyền thụ giá trị truyền thống mà còn cần thích ứng để đồng hành cùng sinh viên trong việc lựa chọn và tiếp nhận các giá trị mới.

Xuất phát từ những vấn đề trên, nghiên cứu này được thực hiện nhằm làm rõ vai trò của gia đình trong việc định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên, phân tích các yếu tố tác động và đề xuất giải pháp phù hợp với bối cảnh hiện đại.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận về gia đình và giá trị văn hóa trong giáo dục sinh viên

Gia đình từ lâu đã được xem là thiết chế xã hội cơ bản, đóng vai trò trung tâm trong quá trình hình thành nhân cách và định hướng giá trị của mỗi cá nhân. Không giống như các thiết chế xã hội khác mang tính tạm thời hoặc chức năng chuyên biệt, gia đình có ảnh hưởng lâu dài, liên tục và sâu sắc đến sự phát triển của con người từ giai đoạn ấu thơ cho đến khi trưởng thành. Trong bối cảnh hiện đại, khi xã hội có nhiều biến động về kinh tế, văn hóa và công nghệ, vai trò của gia đình càng trở nên quan trọng nhưng cũng đồng thời đối mặt với nhiều thách thức mới.

Giá trị văn hóa được hiểu là hệ thống các chuẩn mực, niềm tin, lý tưởng và cách thức hành xử được xã hội thừa nhận và truyền từ thế hệ này sang thế

hệ khác. Những giá trị này không chỉ định hướng hành vi cá nhân mà còn góp phần tạo nên bản sắc văn hóa của mỗi cộng đồng. Đối với sinh viên – nhóm đối tượng đang trong quá trình hoàn thiện nhận thức và định hình bản sắc cá nhân – việc tiếp nhận và nội hóa các giá trị văn hóa có ý nghĩa đặc biệt quan trọng.

Quá trình hình thành giá trị văn hóa ở sinh viên không diễn ra một cách tự phát mà chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố như gia đình, nhà trường, xã hội và truyền thông. Trong đó, gia đình đóng vai trò nền tảng, bởi đây là môi trường đầu tiên mà cá nhân tiếp xúc và học hỏi các chuẩn mực xã hội. Những giá trị được hình thành từ gia đình thường có tính bền vững cao, ảnh hưởng lâu dài đến cách suy nghĩ và hành vi của cá nhân.

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, sinh viên ngày nay có cơ hội tiếp cận với nhiều hệ giá trị khác nhau, bao gồm cả những giá trị truyền thống và hiện đại, nội địa và quốc tế. Điều này tạo điều kiện thuận lợi cho việc mở rộng tầm nhìn và phát triển bản thân, nhưng đồng thời cũng đặt ra thách thức trong việc lựa chọn và định hướng giá trị phù hợp. Chính vì vậy, vai trò của gia đình trong việc định hướng và hỗ trợ sinh viên xây dựng hệ giá trị văn hóa trở nên đặc biệt quan trọng.

2.2. Các phương thức gia đình định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên

2.2.1. Truyền thụ giá trị thông qua giáo dục trực tiếp

Một trong những phương thức cơ bản mà gia đình sử dụng để định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên là thông qua giáo dục trực tiếp. Đây là hình thức mà cha mẹ hoặc người thân trong gia đình chủ động truyền đạt các chuẩn mực, quan niệm và kinh nghiệm sống cho con cái thông qua lời nói, lời khuyên hoặc các cuộc trò chuyện trong đời sống hàng ngày.

Trong giai đoạn sinh viên, mặc dù cá nhân đã có sự độc lập nhất định về nhận thức, nhưng sự định hướng từ gia đình vẫn giữ vai trò quan trọng. Những lời khuyên về đạo đức, cách ứng xử, lựa chọn nghề nghiệp hay thái độ sống thường có ảnh hưởng đáng kể đến cách sinh viên nhìn nhận và giải quyết các vấn đề trong cuộc sống.

Đặc biệt, trong những tình huống mang tính bước ngoặt như lựa chọn ngành học, định hướng nghề nghiệp hay đối mặt với các áp lực xã hội, sự tư vấn và định hướng từ gia đình giúp sinh viên có cơ sở để đưa ra quyết định phù hợp với giá trị cá nhân và điều kiện thực tế. Nếu gia đình có cách

giáo dục tích cực, tôn trọng ý kiến của con cái và khuyến khích tư duy độc lập, sinh viên sẽ có điều kiện phát triển bản sắc cá nhân một cách lành mạnh và bền vững.

Tuy nhiên, nếu gia đình áp đặt quan điểm một chiều, thiếu sự lắng nghe hoặc sử dụng các phương pháp giáo dục cứng nhắc, thì có thể dẫn đến sự phản kháng hoặc lệch lạc trong nhận thức của sinh viên. Do đó, hiệu quả của giáo dục trực tiếp phụ thuộc nhiều vào cách thức giao tiếp và mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình.

2.2.2. Ảnh hưởng gián tiếp thông qua môi trường sống và hành vi của cha mẹ

Bên cạnh giáo dục trực tiếp, gia đình còn định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên thông qua những ảnh hưởng gián tiếp. Cụ thể, môi trường sống trong gia đình và hành vi của cha mẹ đóng vai trò như một “tấm gương” để con cái quan sát và học hỏi.

Trong đời sống hàng ngày, cách cha mẹ ứng xử với nhau, với người thân và với xã hội sẽ được con cái tiếp nhận một cách tự nhiên. Những hành vi như sự tôn trọng, trung thực, trách nhiệm hay tinh thần học hỏi không chỉ được truyền đạt qua lời nói mà còn được thể hiện qua hành động cụ thể. Sinh viên, dù đã trưởng thành, vẫn chịu ảnh hưởng từ những hình mẫu này trong việc hình thành thói quen và chuẩn mực hành vi.

Môi trường gia đình tích cực, nơi các thành viên có sự gắn kết, tôn trọng và hỗ trợ lẫn nhau, sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho việc hình thành các giá trị văn hóa tích cực ở sinh viên. Ngược lại, nếu môi trường gia đình tồn tại mâu thuẫn, thiếu sự quan tâm hoặc có những hành vi lệch chuẩn, thì sinh viên có thể bị ảnh hưởng tiêu cực, dẫn đến những lệch lạc trong nhận thức và hành vi.

Điểm đáng chú ý là ảnh hưởng gián tiếp thường mang tính lâu dài và khó nhận biết hơn so với giáo dục trực tiếp. Chính vì vậy, việc xây dựng môi trường gia đình lành mạnh, ổn định là yếu tố quan trọng trong việc định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên.

2.2.3. Định hướng thông qua sự hỗ trợ và đồng hành

Một phương thức quan trọng khác của gia đình trong việc định hướng giá trị văn hóa là sự hỗ trợ và đồng hành cùng sinh viên trong quá trình phát triển. Ở giai đoạn đại học, sinh viên phải đối mặt với nhiều thay đổi về môi trường sống, phương thức học tập và các mối quan hệ xã hội. Điều này đòi hỏi họ phải có khả năng thích nghi và tự định hướng bản thân.

Trong bối cảnh đó, sự hỗ trợ từ gia đình không chỉ dừng lại ở khía cạnh vật chất mà còn bao gồm sự quan tâm về tinh thần. Việc cha mẹ lắng nghe, chia sẻ và tôn trọng lựa chọn của con cái sẽ giúp sinh viên cảm thấy an tâm và tự tin hơn trong quá trình phát triển bản thân. Đây cũng là yếu tố giúp họ duy trì sự ổn định về tâm lý, từ đó dễ dàng tiếp nhận và định hình các giá trị văn hóa phù hợp.

Sự đồng hành của gia đình còn thể hiện ở việc khuyến khích sinh viên tham gia các hoạt động xã hội, trải nghiệm thực tế và phát triển kỹ năng sống. Khi được gia đình ủng hộ, sinh viên có xu hướng chủ động hơn trong việc khám phá bản thân và xây dựng hệ giá trị cá nhân. Ngược lại, nếu thiếu sự quan tâm hoặc bị kiểm soát quá mức, sinh viên có thể gặp khó khăn trong việc xác định phương hướng phát triển, dẫn đến sự lệch hướng trong nhận thức và hành vi.

2.2.4. Vai trò của gia đình trong việc điều chỉnh và kiểm soát giá trị

Trong quá trình hình thành giá trị văn hóa, sinh viên không chỉ tiếp nhận mà còn phải đối mặt với sự lựa chọn giữa nhiều hệ giá trị khác nhau. Gia đình đóng vai trò như một “bộ lọc” giúp sinh viên nhận diện, đánh giá và lựa chọn những giá trị phù hợp.

Thông qua việc định hướng, góp ý và điều chỉnh, gia đình giúp sinh viên tránh xa những hành vi lệch chuẩn, đồng thời củng cố những giá trị tích cực. Ví dụ, khi sinh viên có dấu hiệu bị ảnh hưởng tiêu cực từ các trào lưu xã hội, sự can thiệp kịp thời của gia đình có thể giúp họ nhận thức lại vấn đề và điều chỉnh hành vi.

Tuy nhiên, việc kiểm soát cần được thực hiện một cách linh hoạt và phù hợp với độ tuổi. Nếu gia đình kiểm soát quá chặt chẽ, thiếu sự tôn trọng cá nhân, thì có thể gây ra phản ứng tiêu cực từ phía sinh viên. Ngược lại, nếu buông lỏng hoàn toàn, thì sinh viên có thể thiếu định hướng và dễ bị ảnh hưởng bởi các yếu tố bên ngoài.

Do đó, vai trò điều chỉnh của gia đình cần được thực hiện trên cơ sở cân bằng giữa định hướng và tôn trọng, giữa kiểm soát và khuyến khích tự chủ.

2.3. Những thách thức đối với vai trò của gia đình trong bối cảnh hiện nay

Trong bối cảnh xã hội hiện đại, vai trò của gia đình trong việc định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên đang phải đối mặt với nhiều thách thức đáng kể. Một trong những thách thức lớn nhất là sự thay đổi trong cấu trúc và chức năng của gia đình. Sự chuyển dịch từ gia đình truyền thống

sang gia đình hạt nhân, cùng với nhịp sống công nghiệp hóa, đã làm giảm thời gian tương tác giữa các thành viên trong gia đình. Điều này dẫn đến việc giảm sút hiệu quả của quá trình giáo dục giá trị.

Bên cạnh đó, áp lực kinh tế khiến nhiều bậc phụ huynh phải dành phần lớn thời gian cho công việc, ít có điều kiện quan tâm và theo dõi sự phát triển của con cái. Sự thiếu vắng này tạo ra khoảng trống trong việc định hướng giá trị, khiến sinh viên dễ bị ảnh hưởng bởi các nguồn thông tin bên ngoài.

Một thách thức khác là sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ và mạng xã hội. Sinh viên ngày nay có xu hướng tiếp nhận thông tin và giá trị từ các nền tảng số nhiều hơn từ gia đình. Các trào lưu văn hóa trên mạng, đặc biệt là những xu hướng thiếu kiểm chứng, có thể tác động mạnh đến nhận thức và hành vi của sinh viên.

Ngoài ra, sự đa dạng văn hóa trong bối cảnh hội nhập quốc tế cũng đặt ra yêu cầu cao hơn đối với gia đình trong việc định hướng giá trị. Nếu không có sự chuẩn bị và thích nghi phù hợp, gia đình có thể gặp khó khăn trong việc giúp sinh viên dung hòa giữa các giá trị truyền thống và hiện đại.

Những thách thức này cho thấy vai trò của gia đình không chỉ cần được duy trì mà còn phải được đổi mới để phù hợp với bối cảnh xã hội đang thay đổi nhanh chóng.

III. KẾT LUẬN

Gia đình giữ vai trò nền tảng và có ảnh hưởng lâu dài trong việc định hướng giá trị văn hóa cho sinh viên. Thông qua các phương thức giáo dục trực tiếp, ảnh hưởng gián tiếp từ môi trường sống, sự đồng hành và định hướng trong quá trình phát triển, gia đình góp phần quan trọng vào việc hình thành hệ giá trị, thái độ và hành vi của sinh viên trong giai đoạn trưởng thành. Những giá trị như trách nhiệm, trung thực, tinh thần học tập hay ý thức cộng đồng đều được nuôi dưỡng từ môi trường gia đình và tiếp tục được củng cố trong quá trình học tập tại đại học.

Trong bối cảnh hiện đại, khi sinh viên phải đối mặt với sự đa dạng và phức tạp của các hệ giá trị văn hóa, vai trò của gia đình càng trở nên cần thiết. Gia đình không chỉ là nơi truyền thụ các giá trị truyền thống mà còn là cầu nối giúp sinh viên tiếp cận và chọn lọc những giá trị mới phù hợp với xu thế phát triển của xã hội. Sự linh hoạt, cởi mở nhưng vẫn giữ vững các chuẩn mực cốt lõi sẽ giúp sinh viên xây dựng bản sắc văn hóa cá nhân hài hòa giữa truyền thống và hiện đại.

Tuy nhiên, vai trò của gia đình hiện nay đang chịu tác động của nhiều yếu tố như sự thay đổi trong cấu trúc gia đình, áp lực kinh tế và ảnh hưởng mạnh mẽ của công nghệ số. Những yếu tố này làm giảm thời gian và chất lượng tương tác giữa các thành viên, từ đó ảnh hưởng đến hiệu quả của quá trình giáo dục giá trị. Bên cạnh đó, việc sinh viên tiếp xúc với nhiều nguồn thông tin khác nhau cũng đặt ra thách thức trong việc kiểm soát và định hướng giá trị.

Trước thực tiễn đó, gia đình cần có sự điều chỉnh phù hợp trong phương thức giáo dục, chú

trọng đến việc tăng cường giao tiếp, lắng nghe và tôn trọng cá nhân. Đồng thời, cần phối hợp chặt chẽ với nhà trường và xã hội nhằm tạo ra môi trường giáo dục toàn diện, giúp sinh viên phát triển cả về tri thức lẫn nhân cách.

Nhìn chung, việc phát huy vai trò của gia đình trong định hướng giá trị văn hóa không chỉ góp phần hình thành thế hệ sinh viên có bản lĩnh và trách nhiệm mà còn có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển bền vững của xã hội trong bối cảnh hội nhập hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Trần Ngọc Thêm (2015), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục.
 Phạm Minh Hạc (2012), *Giáo dục giá trị trong nhà trường*, NXB Chính trị Quốc gia.
 Lê Ngọc Hùng (2016), *Xã hội học giáo dục*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
 Nguyễn Quang Uẩn (2010), *Tâm lý học đại cương*, NXB Đại học Quốc gia.
 Bùi Hiền (2018), *Văn hóa và phát triển*, NXB Khoa học Xã hội.
 Schwartz, S. H. (2012), *Theory of Basic Human Values*.
 UNESCO (2019), *Education and Cultural Development Report*.